

Počátky židovského náboženství

Židovské dějiny a počátky judaismu začínají již v období starověku a odehrávaly se především na území starověkého Izraele, což bylo území ohraničené na západě Středozemním mořem, na severu tvořilo hranici pohoří Hermon, na jihu poušť Negev s městem Beer Ševa a východní hranice byla pohyblivá. Toto území bylo původně osídleno semitskými Kenaánci, dále také nesemitskými Filišťány a členilo se na řadu menších městských států pod egyptským vlivem.

Kolem roku 1250 př. n. l. pronikly do Kenaánu izraelitské kmeny. Hlavním písemným pramenem o tomto období je Tora, první část Bible, nebo-li Pět knih Mojžíšových, která mimo jiné popisuje osudy praotců Abrahama, Izáka a Jáкова, který měl také přízvisko Izrael (heb. Bůh vládne) a podle něj začali být nejdříve nazýváni jeho potomci i země – Izrael. Část Izraelitů se usadila v Egyptě, kde se později dostala do otrockého postavení a ke svobodě je vyvedl Bůh prostřednictvím Mojžíše, zakladatele židovského náboženství – jeden z prvků **judaismu**. Tento termín etymologicky vychází z hebrejského slova „*jehudi*“. Tímto termínem se původně nazývali členové kmene Judah nesoucí název po jednom ze synů biblického praotce Jáкова. Z původně hebrejského slova „*Jehudi*“ přešel tento výraz přes latinu „*Judaeus*“, řečtinu „*loudaios*“ a angličtinu „*Jew*“ do češtiny jako „**Žid**“. Slovo „Žid“ vymezuje zároveň náboženskou, národnostní i kulturní příslušnost k židovské entitě či k izraelskému lidu.

Judaismus, heb. *jahadut*, tento termín se poprvé objevuje mezi řecky mluvícími Židy v prvním století našeho letopočtu. V nejširším slova smyslu označuje celou kulturní, sociální, právní a náboženskou tradici Židů, „židovskou kulturu“. Judaismus chápán rovněž jako „způsob života“ se skládá ze tří základních prvků, a to víry v jediného Boha, studia Tory (kompletní židovské učení) a příslušnosti k židovskému národu.

Podle biblické tradice se Bůh zjevil již praotcům, pak Mojžíšovi a nakonec na hoře Sinaj, kde předal Mojžíšovi své učení – Toru a etický zákon – **Desatero**. V židovském pojetí není jen jedním z mnoha bohů, jak tomu bylo u jiných kmenů, ale Bohem jediným (**monoteismus**), svrchovaným, mimo jakoukoliv podobu a Stvořitel světa.

Bůh není bohem přírodního cyklu. Není spojen s přírodním děním či obdobím, neumírá a není znovu ožíván jako příroda. Příroda je podřízena božímu řádu, jehož součástí je i člověk. Bůh uvádí do světa morálku a zákon (Desatero) a staví člověka před svobodné rozhodnutí mezi dobrem a zlem. Bůh tak aktivně zasahuje do dějin a společně s člověkem je vytváří.

Boží jméno mohl podle judaismu vyslovit jen velekněz v chrámu jedenkrát za rok. Boží jméno je v písemné formě, jak ji zachycuje Bible, vyjádřeno souhláskami JHVH. Bůh se oslovuje výrazy jako Hospodin, heb. *hašem*, *adonaj*, *elohejnu*, atd.

Počátky židovského náboženství

Tento původně židovský monoteismus se stal přímým základem pozdějšího židovství – judaismu – a čerpalo z něj též křesťanství. Působil rovněž na formování islámu a ve svém celku ovlivnil duchovní i kulturní vývoj lidstva.

Tora je zároveň označení pro první část hebrejské Bible – Pět knih Mojžíšových, ale také termín pro označení veškerého židovského učení a náboženských předpisů – heb. *micvot*. V křesťanském pojetí je Bible dělena na Starý a Nový zákon, přičemž jen Starý zákon je pro Židy závazný. Hebrejská Bible, heb. *Tanach* = Starý zákon, se dělí na tři části:

1. *Tora* – Pět knih Mojžíšových
2. *Neviim* – knihy prorocké
3. *Ketubim* – spisy

Tora začíná stvořením světa a prvního člověka, pokračuje příběhem o potopě světa, babylonské věži, dále vypráví o praotcích, zničení hříšných měst Sodomy a Gomory, dále líčí život Izraelitů v Egyptě, jejich odchod pod vedením Možíše a čtyřicetileté putování izraelských kmenů z Egypta do země zaslíbené a darování Tora. Tora končí smrtí Mojžíše a vstupem do země zaslíbené.

Druhou skupinu hebrejských biblických knih jsou *Neviim*, mezi které také patří texty historického charakteru (Jozue, Soudci, Samuelovy knihy, Královské knihy), popisující mezi jinými životní příběhy krále Davida a Šalamouna.

Poslední částí jsou *Ketubim*, jejichž obsahem je především biblická poezie – například žalmy, Píseň písní, kniha Job, kniha Kazatel.

Počátky židovského náboženství

Soubor hebrejských biblických textů vznikl postupně a konečnou podobu získal ke konci 1. století n.l.

Celá Tora byla dále studována, vysvětlována a její jednotlivé části rozvíjeny ústní tradicí, která byla později v 6. století sepsána a nazývá se **Talmud** (překl. učení, studium), autoritativní celek židovského zákona a tradice, který se stal jedním ze základů judaismu. Obsahuje především záznamy diskusí učenců – rabínů a pojednává o všech aspektech života i smrti. Nábožensko-právní diskuse se prolínají s příběhy, etickými ponaučeními, podobenstvími, ale i historickými informacemi různého druhu. Centrum náboženského života Židů byl až do 70 let n.l. jeruzalémský Chrám, kam se třikrát do roka přinášely oběti.

Po jeho zboření a postupném vyhnání Židů do různých koutů světa – **diaspory**, se centry náboženského života stávají **synagogy** (z řeckého *synagogein*, shromáždění), které nahradily chrámové obřady a bohoslužby a plnily také funkci škol. Všude tam, kde se Židé usazovali, vznikaly synagogy, kde se konaly a dodnes konají bohoslužby, kde se předčítá z Tory, ve formě pergamenového svitku navinutého na dřevěných nástavcích (heb. *Sefer Tora*), která je uložena ve svatostánku u východní zdi synagogy.

Židé žijící v diaspoře se většinou sdružovali do židovských komunit – **kehila**, v jejíž čele stojí **rabín** a představenstvo obce, které bylo sestaveno z význačných osobností židovské obce. Funkce rabína spočívá v dobré znalosti židovského zákona, je učitelem, soudcem i duchovním vůdcem. Kehila zajišťuje nejen náboženské potřeby svých členů, ale i sociální – stará se o chudé, nemocné, vdovy, sirotky, zajišťuje pohřby.

Zvířecí oběti nahradily modlitby v synagogách a důraz byl kladen hlavně na studium Tory a Talmudu a plnění náboženských předpisů – micvot, kterých je 613 a jejich vykonávání je jednou z povinností vycházející z Tory.

Odtud také pochází koncept židovského národa jakožto „**odděleného lidu**“ heb. *am segula*, někdy nepřesně překládaného termínem „vyvolený lid“. Judaismus tuto oddělenost chápe jako závazek k plnění micvot a božích příkazů, přičemž ostatní národy takovou povinnost nemají. Význam oddělenosti nereflktuje vyvolenost ve smyslu povýšenosti, naopak odráží a zdůrazňuje povinnosti plnění závazků.

